

Johan Picardt was een in Drenthe werkzame predikant, landontginner, historicus en medicus. In de twintigste eeuw werd van hem een roemrijk symbool gemaakt voor Drenthe, ter ondersteuning van de provinciale identiteit. Veel straten en instellingen werden naar hem vernoemd. Erg ver gaat de kennis over Picardt echter niet. Deze eerste zelfstandige publicatie over hem is in vier hoofdstukken chronologisch opgebouwd. Het vijfde hoofdstuk behandelt de publicatie waarmee hij het meest bekend werd: de *Drentse Cronijck*, een geschiedenis van Drenthe.

Picardt kwam uit een predikantenfamilie. Zelf werd hij in 1623 na een studie theologie predikant in Egmond. Picardt publiceerde een voor de zeventiende eeuw uniek geschrift over zijn beroep. Openlijk beklagde hij zich onder meer over de geringe status en slechte financiële ondersteuning van predikanten. Hij vond dit kortzichtig van de overheden, want een fatsoenlijke predikatie en een ijverig gebed waren effectief voor de gezagshandhaving. Gehoorzaamheid aan het wettig gezag werkte volgens Picardt het best vanaf de kansel.

Dat predikanten vanwege hun lage inkomen nog andere werkzaamheden hadden, was gebruikelijk. Picardt deed als predikant een medicijnenstudie en praktiseerde het medische ambt. De botanische kennis die hij door de studie opdeed, kwam hem van pas bij zijn landbouwkundige theorieën en experimenten, die volgens de auteur dan ook zijn grote liefde waren. Zij waren een belangrijke reden om na twintig jaar Egmond, predikant te worden in Drenthe. Zijn landbouwkundige ideeën kon hij nu grootschalig gaan toepassen. Over de grens in het graafschap Bentheim werd hij betrokken bij een ontginningsproject, dat naar hem 'Picardie' vernoemd werd. Groot succes voor de ontginningskolonie bleef echter uit. De omstandigheden waren nog niet gunstig. Zo bleef bijvoorbeeld gebrek aan mest een sterke belemmering.

De auteur ziet ook Picardts historisch werk als een afgeleide van zijn passie voor de landbouw. In zijn belangstelling voor ontginningen was hij sterk gericht op bodem en landschap. In Drenthe kwam hij daarbij vanzelf de vele prehistorische resten tegen. Picardts Drentse geschiedenis werd tot op heden echter vaak niet erg serieus genomen. Een reden daarvoor was bijvoorbeeld zijn idee dat de Drentse hunebedden gebouwd zouden zijn door reuzen. De auteur neemt het op voor Picardt en wijst op zijn nauwgezetheid en wetenschappelijke mentaliteit. Als eerste beschreef hij prehistorische sporen zoals hunebedden en grafheuvels. In zijn verklaring voor deze fenomenen zat hij er nogal eens naast, maar Picardt gaf ook zelf aan dat hij in zijn werk de waarheid niet in pacht had.

De auteur Gerding is provinciaal historicus van Drenthe en het boek is uitgegeven op initiatief van het Anjerfonds Drenthe in samenwerking met de stichting Het Drentse boek. De omvang van de tekst is beperkt, zeker vergeleken met de overdadige hoeveelheid illustraties, zoals de vele kaarten en topografische prenten. Verder zijn alle zeventien illustraties uit Picardts geschiedwerk overgenomen, waaronder negen paginagrote portretten.

Mark van Deursen

V. Roeper, D. Wildeman, *Om de Zuid. De eerste scheepvaart naar Oost-Indië onder Cornells de Houtman, 1595-1597, opgetekend door Willem Lodewycksz* (Nijmegen: SUN, 1997, 247 blz., ISBN 90 6168 495 1).

In het vijftigste jaar na de Indonesische soevereiniteitsoverdracht rijst wellicht belangstelling voor de vraag hoe ons koloniaal avontuur begon. Vierhonderd jaar geleden ontstond de behoefte naast de handel op Spanje en de Oostzee ook zelf rechtstreeks op Oost- en West-Indië te gaan varen. Vooral de Oost werd als kansrijk gezien. Men achtte zich op scheepvaartgebied de

evenknie van Portugal en het Portugese monopolie had behoorlijke deuken opgelopen. De Nederlanders trokken zich namelijk niets aan van het feit dat handeldrijven op de buiten-Europese wereld sinds 1494 op papier tussen Spanje en Portugal verdeeld was.

Dit boek is de zuster-uitgave van *Om de Noord* waarin het verslag van de overwintering op Nova Zembla wordt vertaald. Het is een vertaling — misschien is hertaling een beter woord — in hedendaags Nederlands van de facsimile-uitgave uit 1915 in de reeks *Werken van de Linschoten-vereeniging* door G. P. Rouffaer en J. W. IJzerman, waaraan ook de talrijke illustraties zijn ontleend, voorafgegaan door een inleiding en een verantwoording en gevolgd door een beknopte literaturopgave, maar zonder index. De inhoudsopgave heeft alleen betrekking op de inleiding, niet op de tekst van Willem Lodewycksz.

Voor de inleiding is naast algemene werken gebruik gemaakt van het Manuscript voorbereiding eerste schipvaart, sinds 1972 in het Scheepvaartmuseum te Amsterdam aanwezig. Bantam blijkt geen toevallige landingsplaats, maar was als bestemming gekozen als onderdeel van een groot strategisch plan. De stad beheerste Straat Soenda en was reeds een belangrijke stapelplaats voor de peperhandel op China en Arabië; bovendien lag er geen Portugees fort. Verder worden in de inleiding enige hoofdrolspelers geportretteerd en de inhoud van de *Historie* samengevat.

Deze *Historie* is deels reisverslag, deels land- en volkenkundige beschrijving. Het reisverslag is laconiek en nogal onevenwichtig: de uitreis wordt in 30 pagina's verhaald, de thuisreis in 4. Van de omstandigheden en onenigheden aan boord horen wij nagenoeg niets. Al richt het beschrijvende deel zich soms tot de 'nieuwsgierige lezer', het is een boek voor de praktijk, waarin gedetailleerde beschrijvingen van ankerplaatsen, prijzen en uiterlijk van allerlei handelswaar en aanwijzingen voor toekomstige reizen de boventoon voeren.

Gelet op de uitvoering neem ik aan dat het boek voor het 'algemeen publiek' is bedoeld. Het taalgebruik is hier goed op afgestemd en de vertaling leest vlot, alleen voor de term 'de onzen' is geen echt eigentijds equivalent gevonden. Wat meer verklarende noten zouden niet hebben misstaan: ik betwijfel of iedereen weet wat 'leven volgens de regel van Pythagoras' betekent. Voor historici denk ik dat de uitgave te weinig toevoegt aan die van 1915 om van waarde te zijn, zeker voor het interessante onderzoek dat bewerkers aanbevelen: het aanbrengen van een scheiding tussen de eigen waarnemingen van Willem Lodewycksz en de door hem gebruikte Portugese bronnen.

W. Pelt

R. Dekker, *Lachen in de Gouden Eeuw. Een geschiedenis van de Nederlandse humor* (Historische reeks; Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1997, 191 blz., f34,50, ISBN 90 284 1785 0).

Gereformeerde dominees van de zeventiende eeuw hielden niet van vrolijk gelach. Hun invloed duurt tot op heden voort. Nog altijd wordt in gereformeerde kringen weinig gelachen. Zo kunnen we lezen in het boek van Rudolf Dekker over humor in de gouden eeuw. Misschien heb ik het ter recensie ontvangen om mij eindelijk eens wat op te monteren. Maar ik moet met deze mij vreemde materie natuurlijk voorzichtig omgaan, en zal dus proberen de inhoud en bedoeling van het boek zoveel mogelijk samen te vatten in de eigen woorden van de auteur.

Nederlanders stonden in de zeventiende eeuw bekend als een vrolijk volkje. Hollandse humor beleefde een bloeiperiode. Daarvan getuigen nog de schilderijen met komische taferelen, de toneelkluchten en de gedrukte moppenverzamelingen. Er bestonden ook ongedrukte privé collecties. Eén daarvan is in 1991 uitgegeven door Rudolf Dekker en Herman Roodenburg: de